

Teresa Kutajczyk, Barbara Przychodzeń, OKE w Gdańsku

Co sądzą o nauce w gimnazjum uczniowie szkół wiejskich i małopolskich?

Wstęp

Wśród bloków zmiennych oddziałujących na efekty kształcenia i wyjaśniających różnice wyników osiągnięć uczniów (Niemierko, 2010) interesujące mogą być opinie uczniów o swojej nauce. Zebrano je podczas badania uwarunkowań osiągnięć absolwentów gimnazjów w powiatach rypińskim i sępoleńskim (województwo kujawsko-pomorskie), które zostało przeprowadzone wiosną 2009 roku.

Źródłem danych była **ankieta** przeprowadzona wśród **gimnazjalistów**. Uczestniczyło w niej 959 uczniów – 86% tych, którzy przystąpili do egzaminu gimnazjalnego. Około 53% z nich uczęszczało do szkół wiejskich, a około 47% – do szkół małopolskich (miast do 20 tysięcy mieszkańców). W artykule zaprezentowano wyniki analizy pozycji ankiety dotyczących nauki w gimnazjum i egzaminu gimnazjalnego dla tych dwóch grup.

Stwierdzenia w kwestionariuszu miały skalę Likerta. Kolejnym stopniom tej skali („Nie”, „Raczej nie”, „Ani tak, ani nie”, „Raczej tak”, „Tak”) przypisano liczby od 1 do 5. Umożliwiło to policzenie wskaźnika akceptacji, który przyjmuje wartości od 1 (100% odpowiedzi „Nie”) do 5 (100% odpowiedzi „Tak”). Analizując rozkłady odpowiedzi za miarę akceptacji przyjęto sumę odpowiedzi „Tak” i „Raczej tak”, a negacji – sumę odpowiedzi „Nie” i „Raczej nie”.

Gimnazjaliści zostali również poproszeni o napisanie uwag dotyczących nauki w gimnazjum lub wrażeń z egzaminu. Z możliwości tej skorzystało około 29% uczniów, więcej ze szkół wiejskich (około 37%) niż ze szkół miejskich (około 19%). Większość wypowiedzi (około 72%) dotyczyła nauki w gimnazjum, pozostałe wrażeń z egzaminu gimnazjalnego. Przykłady wypowiedzi uczniów zapisano kursywą.

Wrażenia z nauki w gimnazjum

Większość uczniów zarówno z gimnazjów wiejskich, jak i miejskich opisała pozytywnie wrażenia z nauki w gimnazjum: *Nauka w gimnazjum sprawiała mi przyjemność.; Nauka w gimnazjum była fascynującym rozdziałem w moim życiu.; Poznałem tu fajnych przyjaciół i koleżanki oraz nauczycieli. Żal będzie mi opuszczać mury tej szkoły. To nie był stracony czas!!!*

Pojawiły się również wypowiedzi godne zastanowienia: *Nauka w gimnazjum byłaby o wiele ciekawsza gdyby nauczyciele potrafili do niej zachęcić, a nie*

na siłę realizować materiał, który znajduje się w podręczniku.; Potrzebne byłyby jakieś eksperymenty, prezentacje, filmy związane z przedmiotem, by zainteresować uczniów.; Uważam, że szkoła kładzie za mały nacisk na zajęcia dodatkowe.; Brak możliwości na jakiegokolwiek rozwijanie swoich zdolności.

Lekcje w gimnazjum

Ogólnie opinie ankietowanych o lekcjach można uznać za dość zadowolające. Gimnazjaliści najwyższej ocenili korzystanie z informacji z różnych źródeł, a najniższej interesujące i zróżnicowane formą lekcje (tab. 1). Bardziej przychylnie były opinie uczniów w gimnazjach wiejskich niż w miejskich.

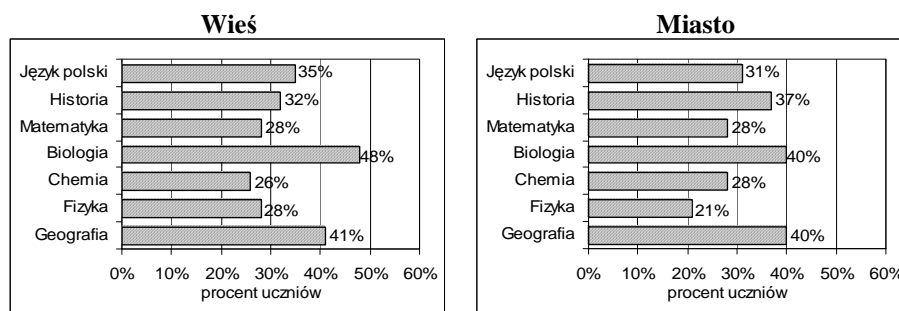
Tabela 1. Wartości wskaźnika akceptacji stwierdzeń dotyczących lekcji

Stwierdzenie	Wieś	Miasto	Ogółem
Na zajęciach wykorzystujemy informacje z różnych źródeł.	4,2	3,9	4,1
Na lekcjach rozwiązujemy zadania praktyczne lub związane z życiem codziennym.	3,7	3,3	3,5
Nauczyciele są przystępni/otwarcy dla uczniów.	3,7	3,3	3,5
Nauczyciele interesują się, jak radzę sobie ze stawianymi mi wymaganiami.	3,6	3,4	3,5
Lekcje są ciekawe i urozmaicone.	3,0	2,8	2,9
Nauczyciele udzielają wskazówek, jak uczyć się skutecznie.	3,1	2,8	3,0
Mogę zwrócić się do nauczycieli ze swoimi problemami.	3,5	3,2	3,4
Średnia wartość	3,5	3,2	3,4

Około 20% wypowiedzi na temat nauki w gimnazjum przekazało uwagi o lekcjach. Dotyczyły one między innymi form i metod prowadzenia lekcji, zrozumienia omawianych zagadnień oraz motywacji do nauki ze strony nauczycieli. Ilustrują to następujące wypowiedzi: *Lekcje w mojej szkole są bardzo ciekawe i dlatego lubię w nich uczestniczyć.; Nauczyciele dobrze tłumaczą.; Lekcje są monotonne i przez to jest wszystko gorzej zapamiętać.; Bardzo mało jest lekcji w terenie.; Nie rozwiązujemy na nich żadnych ciekawych zadań, nie robimy też doświadczeń.* Nieliczni sygnalizowali, że na lekcjach *panuje chaos i hałas.*

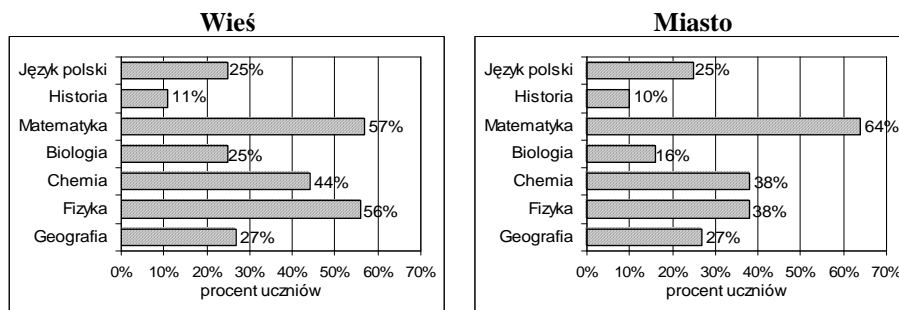
Uczniów poproszono o wskazanie tych przedmiotów, których lekcje są **ciekawe**. Badani ogółem uznali za najciekawsze lekcje biologii (około 44% wskazań). Lekcje fizyki, biologii i języka polskiego były bardziej ciekawe

w opinii uczniów szkół wiejskich niż miejskich. Natomiast lekcje historii za ciekawsze uznali uczniowie szkół miejskich niż wiejskich (rys. 1.).

Rysunek 1. Odsetek uczniów, dla których lekcje były ciekawe

Interesujące okazały się wskazania przedmiotów, na których podczas lekcji są rozwiązywane **zadania praktyczne** lub związane z życiem codziennym. Rozwiązywanie takich zadań z matematyki potwierdziło ogółem 60% uczniów. Gimnazjaliści ze szkół wiejskich częściej niż gimnazjaliści ze szkół miejskich deklarowali rozwiązywanie zadań praktycznych na lekcjach biologii, chemii i fizyki (rys. 2).

Rysunek 2. Odsetek uczniów, którzy stwierdzili, że na lekcjach rozwiązywali zadania praktyczne lub związane z życiem codziennym

Byli uczniowie, którym brakowało takich zadań: *W naszym gimnazjum powinno być więcej zajęć praktycznych.; Uczymy się tylko teorii, a nie umiemy tego zastosować w praktyce.; Mało zadań na lekcji czysto praktycznych.; Za dużo jest rzeczy, które nam się w ogóle w życiu nie przydadzą.*

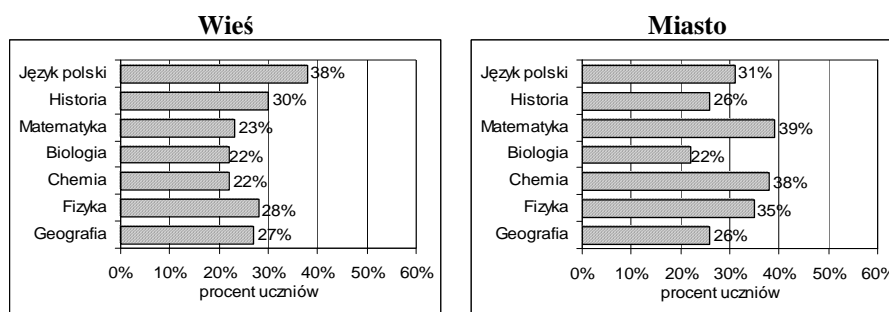
Niektórzy gimnazjaliści oczekiwali większego wsparcia ze strony nauczycieli. Sygnalizowali: *Nauczyciele, choć powinni być otwarci na nasze*

problemy, to nie zawsze tak jest. Powinni się starać w miarę możliwości nam pomóc, a czasami wygląda to tak, że w ogóle ich to nie obchodzi.; Czasami nauczyciele w ogóle nic nie tłumaczą, a każą robić zadania. To duże utrudnienie w nauce, trzeba prosić o pomoc innych uczniów.; Moim zdaniem nauczyciele nie uczą dobrze, cały czas pytają.; Nauczyciele powinni pomagać bardziej słabym uczniom, żeby nie byli po 2, 3 razy w tej samej klasie.

Wyróżniło się jedno gimnazjum, w którym najwięcej uczniów potwierdziło zainteresowanie nauczycieli tym, jak sobie radzą ze stawianymi im wymaganiami i możliwość uzyskania pomocy z ich strony w rozwiązaniu problemów oraz pozytywny stosunek do wychowawcy. W tej szkole osiągnięto najwyższą efektywność nauczania pomimo niskiego poziomu osiągnięć na wejściu.

Opinie o ocenianiu

Istotnym ogniwem procesu kształcenia jest ocenianie osiągnięć i postępów uczniów. Gimnazjalistów poproszono o wskazanie tych przedmiotów, na których są surowo oceniani. Zdaniem ogółu najbardziej **surowi w ocenianiu** byli nauczyciele języka polskiego (35% wskazań). Taką opinię wyraziło więcej uczniów z gimnazjów wiejskich niż miejskich (rys. 3.). W gimnazjach miejskich jako najsurowszych wskazano matematyków, chemików oraz fizyków.

Rysunek 3. Odsetek uczniów, którzy stwierdzili, że nauczyciele oceniają ich surowo

Wypowiedzi gimnazjalistów dotyczyły głównie stawianych im wymagań edukacyjnych oraz oceniania ich osiągnięć.

Akceptację wymagań i oceniania ilustruje wypowiedz jednego z uczniów: *Czasem jestem surowo oceniany, ale wiem, iż to mi pomoże w dalszej nauce w szkole średniej.* Jednak więcej badanych miało odrębne zdanie: *Nauczyciele nie doceniają moich wysiłków. Nawet nie zwracają na to*

uwagi.; Nauczyciele są zbyt surowi, niesprawiedliwie oceniają uczniów, nie potrafią docenić wkładu ich pracy.; Niektórzy nauczyciele wyróżniają wybrane osoby w klasie.; Nauczyciele oceniają wiedzę na podstawie sprawdzianów, nieodzwierciedlających wiedzy, przez co czuję się pokrzywdzona. W pojedynczych wypowiedziach sygnalizowano: Poziom w szkole jest niski.; Wymagania są małe.

Egzamin w opinii gimnazjalistów

Przeszło 84% ogółu gimnazjalistów podkreśliło **wagę** egzaminu gimnazjalnego. Odpowiedzi uczniów szkół wiejskich wskazały na większe niż dla uczniów szkół z małych miast znaczenie przypisywane egzaminowi. Egzamin był ważny dla 87% uczniów ze szkół wiejskich i 81% uczniów ze szkół miejskich.

Gimnazjaliści informowali, w jaki sposób przygotowywali się do egzaminu. Deklarowali, że włożyli w to dużo lub raczej dużo wysiłku. Większość z nich (około 76%) przygotowywała się do egzaminu przede wszystkim **uczestnicząc w zajęciach szkolnych**. Taką deklarację złożyło o 10% więcej uczniów szkół wiejskich niż miejskich. Wskaźniki akceptacji dwóch stwierdzeń dotyczących tej kwestii przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 2. Zestawienie wskaźników akceptacji stwierdzeń dotyczących przygotowania się do egzaminu gimnazjalnego

Stwierdzenie	Wieś	Miasto	Ogółem
W przygotowania do egzaminu włożyłem/włożyłam dużo wysiłku.	3,1	3,0	3,0
Przygotowywałem się do egzaminu przede wszystkim uczestnicząc w zajęciach szkolnych.	4,1	3,8	4,0

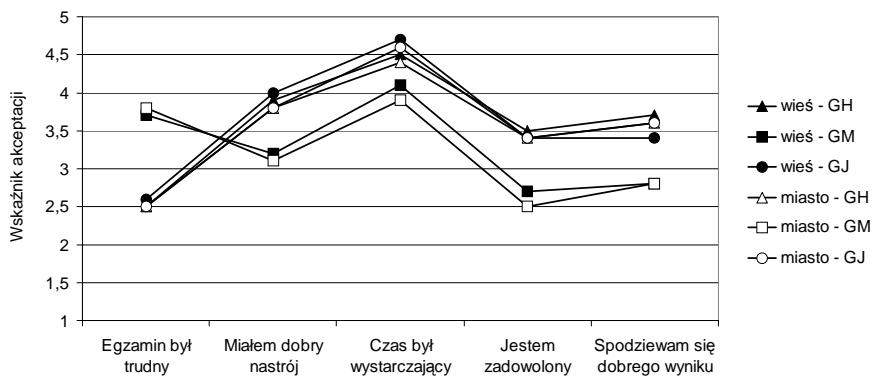
Gimnazjaliści podkreślali rolę szkoły w przygotowaniu ich do egzaminu: *Uważam, że lekcje dodatkowe z matematyki, języka polskiego, chemii, biologii bardzo mi się przydały. Głównie powtarzaliśmy wszystko po kolei.; Uważam, iż moje gimnazjum odpowiednio przygotowało mnie do egzaminu.; Szkoła w bardzo dużym stopniu kładła nacisk na przygotowania do egzaminu i to w dużym stopniu mi pomogło.; Nauczyciele włożyli duży wysiłek w to, aby nas dobrze przygotować do egzaminu.*

Wypowiedzi uczniów zawierały również odczucia dotyczące przebiegu egzaminu gimnazjalnego. **Dobry nastrój** w części humanistycznej towarzyszył ponad 70% uczniom, a w części matematyczno-przyrodniczej – co drugiemu gimnazjalście. Z części humanistycznej **była zadowolona** połowa ankietowanych. Większą aprobatę wyrazili zdający z gimnazjów wiejskich (59%) niż z miast (54%). Z części matematyczno-przyrodniczej

zadowolonych było zaledwie 27% gimnazjalistów. Również bardziej zadowoleni byli uczniowie z gimnazjów wiejskich niż miejskich.

Niektórzy uczniowie przekazali uwagi dotyczące zadań, czasu pisania egzaminu i jego stopnia trudności: *W części humanistycznej temat rozprawki był źle sformułowany.; Uważam, że na egzaminie gimnazjalnym z części matematyczno-przyrodniczej pytania powinny być (po równo), ze wszystkich dziedzin.; Zbyt dużo zadań otwartych w części matematyczno-przyrodniczej.; Mało czasu na części matematycznej.; Egzamin z części matematyczno-przyrodniczej był za trudny.; Egzamin gimnazjalny ogólnie nie sprawił mi większego problemu i mam nadzieję, że dostanę się do szkoły, którą wybrałem.*

Odpowiedzi uczniów porównywanych grup szkół (wiejskich i miejskich) na pytania dotyczące wrażeń z egzaminu i jego przebiegu nie różniły się w zakresie części humanistycznej i w zakresie języka obcego. Zaobserwowano natomiast różnice w zakresie wrażeń z części matematyczno-przyrodniczej. Pokrywa się to z wynikami i EWD (Kutajczyk, Przychodzeń, 2010). Uczniowie szkół wiejskich wyżej niż uczniowie szkół z małych miast ocenili swój nastrój podczas pisania tej części egzaminu, wyżej oszacowali poziom zadowolenia z tej części egzaminu i w większym stopniu zgadzali się z twierdzeniem, iż czas przeznaczony na tę część egzaminu był wystarczający (rys. 4).

Rysunek 4. Zróżnicowanie wskaźników akceptacji stwierdzeń dotyczących egzaminu w szkołach wiejskich i miejskich

Podsumowanie

Wyniki ankiety przeprowadzonej wśród gimnazjalistów wskazują, że w rozwoju osiągnięć edukacyjnych uczniów ważna jest rola nauczyciela. Na podstawie analizy przeprowadzonego badania można stwierdzić prosty związek między EWD a pozytywnymi aspektami lekcji. Najlepiej

udokumentowany związek dotyczy udzielania uczniom wskazówek, jak uczyć się skutecznie.

Uczniowskie opinie o lekcjach były nieco korzystniejsze w gimnazjach wiejskich niż miejskich, co potwierdziły wyniki wcześniejszych badań (Kutajczyk, Przychodzeń, Sterczyński, 2010). Na wsi częściej deklarowano m.in. rozwiązywanie zadań praktycznych lub związanych z życiem codziennym, stwierdzano, że lekcje są ciekawe, a nauczyciele udzielają wskazówek, jak uczyć się skutecznie i służą pomocą w rozwiązywaniu problemów. Mogło to wpłynąć na większy optymizm młodzieży wiejskiej w szacowaniu wyniku egzaminu w częściach humanistycznej i matematyczno-przyrodniczej.

Badanie pozwoliło lepiej poznać uwarunkowania skuteczności kształcenia dwóch grup absolwentów gimnazjów w województwie kujawsko-pomorskim: szkół wiejskich i szkół funkcjonujących w małych miastach (do 20 tys. mieszkańców). Nauczycielom w szkołach **wiejskich** można doradzić większe zainteresowanie się uczniami, których uprzednie osiągnięcia są wysokie, przy jednoczesnym kontynuowaniu działań zorientowanych na uczniów słabych i przeciętnych. Natomiast nauczyciele w gimnazjach **miejskich** powinni odpowiednio dostosować działania do każdej z trzech grup uczniów wyróżnionych ze względu na osiągnięcia na podstawie wyników sprawdzianów.

Bibliografia

1. Niemierko B.: *Zachodni wiatr w edukacji. Od unijnego prelegenta do wspólnych badań* [w:] Kwartalnik EDUKACJA Nr 1 (109), strony: 8-22, IBE, Warszawa 2010
2. Kutajczyk T., Przychodzeń B., Sterczyński R., *Od jakich czynników zależy skuteczność kształcenia w gimnazjach wiejskich i wielkomiejskich?* [w:] Kwartalnik EDUKACJA Nr 1 (109), strony: 61-70, IBE, Warszawa 2010
3. Kutajczyk T., Przychodzeń B.: *Uwarunkowania osiągnięć gimnazjalistów w powiatach rypińskim i sepoleńskim*, Skrót raportu z badania, OKE Gdańsk 2010